

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

KHALL 25.08.2025 § 266
2598/00.04.00/2025

Valmistelija

Ari Virolainen

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja kertaluonteisesti toteutettavasta 75 miljoonan euron säästöstä, joka hallituksen kehysriihessä linjattiin poikkeuksellisesti valtionosuusuudistuksen alla toteutettavaksi vähentämällä noin 2 % kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoituksesta.

Valtiovarainministeriön tavoitteena on, että vähennys ei valtionosuusuudistuksen alla entisestään kasvata kuntien suhteellisia eroja valtionosuuksien saajina (tasasuuruisena euroa/asukas toteutettavana se vähentäisi kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta kuntakohtaisesti 0,6-40 %).

Esitys on valtionosuusuudistuksen alla kertaluonteinen ja koskee vuotta 2026. Pysyvä 75 miljoonan euron säästön toteutustapa ratkaistaan varsinaisen valtionosuusuudistuksen yhteydessä ja se voi poiketa kuntakohtaisesti nyt esitetystä. Nyt lausuttavaksi tuotu ratkaisumalli on julkaistu riihen tiedotteessa huhtikuussa ja myös esityksen luvut on riihen linjausten pohjalta julkaistu esityksen mukaisina kevään kuntatalousohjelmassa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021, jäljempänä valtionosuuslaki). Muistiossa käsiteltävässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valtionosuuslakiin määräaikainen 32 a §. Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Muistiossa käsiteltävä lakiehdotus tulee olemaan osa syksyllä annettavaa hallituksen esitystä laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä säädetään muista muutoksista kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vuonna 2026.

Kankaanpään kaupungin osalta esitetty peruspalvelujen valtionosuuden vähennys olisi -193 951 euroa eli 16 euroa/asukas. Mikäli vähennys kohdistettaisiin asukasluvun suhteessa, niin vähennys olisi noin 13 euroa/asukas eli 166 958 euroa. Eroa näiden välillä on noin 27 000 euroa.

Valtionosuuden vähennys kohdistuisi kuntiin hyvin eri tavalla asukasta kohden. Suurin kuntakohtainen vähennys asukasta kohden olisi 50 euroa/asukas (Taivalkoski) ja pienimmät vähennykset olisivat negatiivisten valtionosuuksien kuntien (0 euroa/asukas) lisäksi -1 euroa/asukas (Kaavi). Suurista kaupungeista Kouvolan vähennys olisi (-2 euroa/asukas), Tampereen (-2 euroa/asukas), Turun (-5 euroa/asukas). Satakunnan kunnista Porin ja Rauman vähennys olisi -6 euroa/asukas. Mekanismina valtionosuusvähennyksen kohdistaminen peruspalvelujen valtionosuuden kautta tulee merkittävästi muuttamaan kuntien välistä taloudellista tilannetta. Yhden valtionosuustekijän painottaminen vähennyksiin muutenkin hyvin monimutkaisessa ja osin toimimattomassa järjestelmässä

on kuntien kannalta haastavaa. Menetelmää ei voida pitää kuntien kannalta tasapuolisena.

Kankaanpään osalta taloussuunnitelma 2025-27 on merkittävästä säästöohjelmasta huolimatta noin 6 miljoonaa euroa alijäämäinen. Valtionosuuksien väheneminen tarkoittaisi suoraan joko alijäämän kasvamista, verojen korotusta tai lisäsopeutuksen tarvetta tilanteessa, jossa jo merkittäviä säästötoimia kohdistuu perusopetukseen ja varhaiskasvatukseen.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus on laskennallista ja se muodostuu kustannuserojen tasauksesta ja verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta. Kustannuserojen tasaus perustuu kunnan asukkaiden palvelutarpeeseen ja olosuhdetekijöihin, joita kuvataan järjestelmässä erilaisten valtionosuuskriteereiden avulla. Kunnalle myönnetyn valtionosuuden suuruuteen ei vaikuta se, miten kunta palvelutoimintansa järjestää ja miten paljon rahaa se niihin käyttää.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus kattaa seuraavat tehtäväalueet:
varhaiskasvatus
esi- ja perusopetus
kirjastot
yleinen kulttuuritoimi (asukasperusteinen)
taiteen perusopetus (asukasperusteinen).

Valtiovarainministeriön esitys on suora tulonsiirto julkishallinnon sisällä kuntataloudesta valtiontalouteen. Esitys kaipaakin siten laajempaa vaikutusten arviointia sekä selkeämpää analyysiä siitä, miksi juuri kertaleikkausmalli kuntatalouteen on valittu.

Samaan aikaan kuin peruspalvelujen valtionosuutta esitetään vähennettäväksi, vastaavaan tehtäväalueeseen kohdistuu merkittävä oppimisen tuen muutos, joka lisää kuntien kustannuksia. Valtio panostaa uudistukseen, mutta vastaavasti vähentää samalla toisesta päästä samaan tehtäväalueeseen kohdistuvaa perusrahoitusta. Käytännössä siis kunnat rahoittavat uudistuksen.

Peruspalvelujen valtionosuuden vähentäminen on kuntien taloudellisia toimintaedellytyksiä heikentävää leikkaamista. Tämä ei tasapainota julkisen talouden tilannetta. Tästä huolimatta valtio lisää kuntien kustannuksia lainsäädännöllisillä toimilla (mm. oppimisen tuen uudistus ja TE-uudistuksen vaikutukset). Tämä muuttaa merkittävästi kunta-valtio -suhteen rahoitusperiaatetta. Valtio lisää kuntien velvoitteita, rahoittamatta niitä vastaavalla tasolla. Kuntien tehtäväkenttä on laajentunut viime vuosina ilman vastaavaa rahoituksen kasvua. Valtionosuuden leikkaus pahentaa tätä epäsuhtaa entisestään.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja Mika Hatanpää
Päätösehdotus	Kankaanpään kaupunki antaa peruspalvelujen valtionosuuden leikkaamiseen kielteisen lausunnon esittelytekstissä esitellyin perustein.
Päätös	Ehdotus hyväksyttiin.
Täytäntöönpano	Lausuntopalvelu

Lisätietoja antaa

talousjohtaja Ari Virolainen 044 577 2241

kaupunginjohtaja Mika Hatanpää 044 577 2210
